

Politisk arbeidsprogram 2023

Tax Justice Norge

Politisk introduksjon

Tre år etter utbruddet av koronaviruset står utviklingsland overfor multiple kriser. Pandemien betød ytterligere utfordringer for allerede pressede helsevesen, 54 land er i gjeldskrise, og mange land lider allerede av konsekvensene av klimaendringene.

Dette skjer parallelt med at global ulikhet har steget til rekordhøyder. Vi er vitne til en enorm opphopning av rikdom og makt hos noen få velstående individer og multinasjonale selskaper, samtidig som fattigdom på verdensbasis har økt for første gang på 25 år.

Skatteparadis, skatteunndragelse og aggressiv skatteplanlegging forsterker økonomisk ulikhet, svekker inntektene til fellesskapet, og undergraver legitimiteten og tilliten til skattesystemet. Utviklingsland taper en langt større andel av sine statsbudsjetter enn andre land, til skatteparadis og internasjonal skatteunndragelse. Det haster med å få på plass internasjonale, rettferdige skatteløsninger som styrker utviklingslands evne til å skattlegge verdiskapning og formuer.

Betydningen av finansiell åpenhet har også for alvor blitt aktualisert med Russlands invasjon av Ukraina. Metoder som er kjent fra hvitvasking og skatteunndragelse – skatteparadiser, skallselskaper og stråmenn – tas i bruk for å flytte på og bruke penger i strid med sanksjonene. I lys av dette er det nedslående å se tilbakeslag på åpenhetsfeltet i Europa.

På tross av store utfordringer, ser vi heldigvis en styrket motivasjon i den globale skatterettferdsbevegelsen. Særlig har vi sett en intensivering av mobiliseringen rundt FN, som arena for beslutninger om internasjonal skatt.

Tax Justice Norge arbeider for å motvirke konsekvensene av skatteparadis, skadelig skattekonkurransen og flernasjonale selskaper og velstående elites misbruk av skattesystemer. Som medlem av Tax Justice Europe er vi en del av Global Alliance for Tax Justice, en bred internasjonal bevegelse som arbeider for større åpenhet og demokratisk kontroll over nasjonale og globale skattesystemer.

Politiske mål

Beskrivelse av organisasjonens prioriterte politiske områder og tilhørende politiske krav.

Rettferdig skattlegging

Dagens system for selskapsbeskatning evner ikke å skattlegge multinasjonale selskaper effektivt eller rettferdig. Særlig gjelder dette selskaper med forretningsmodeller som vektlegger digitale tjenester og selskaper som har sin verdi primært i immateriell heller enn fysisk kapital. Samtidig har selskapsskatten blitt halvert globalt mellom 1985 og 2020.

I oktober 2021 ble 136 jurisdiksjoner, i regi av OECD, enige om felles rammer for å innføre en global minimumsskatt og regler for å fordele mer av overskuddet til landene der kunder befinner seg (topilar-avtalen). Et ferdig forslag til løsning er enda ikke ferdigstilt fra OECD, og flere innflytelsesrike stater er lunkne til å implementere forslagene som ligger på bordet.

Vår bekymring er at reglene er for lite ambisiøse, har flere hull og favoriserer land der selskapene har hovedkontor. Mange utviklingsland er bekymret for å komme dårligere ut med denne avtalen, og enkelte har valgt å ikke delta. Reglene representerer altså ikke et endelig oppgjør med skjevfordelingen på beskatningsrett mellom land. Men, det teller positivt at de nye reglene delvis tar i bruk metoder for enhetlig skattlegging av overskudd. Dermed er reglene en forsiktig anerkjennelse av at prinsippene for skattelegging av selskaper, etablert på 1920-tallet, ikke lenger fungerer etter hensikten.

Erfaringene med OECDs BEPS-tiltak har vist verdien av en todelt tilnærming – stater må jobbe internasjonalt for å utvikle mer effektive og rettferdige internasjonale regler, men også iverksette egnede nasjonale tiltak mot overskuddsflytting. De internasjonale forhandlingene om digitalskatt er ett eksempel: Forhandlingene er delvis blitt tvunget fremover av at mange land har innført midlertidige nasjonale digitalskatter.

Økende ulikhet og klimaendringer er to av hovedutfordringene våre samfunn står overfor. Skattesystemet vil være et av de mest sentrale verktøyene i møte med begge disse. På samme måte som for selskapsbeskatning, er det viktig å sikre at alle skattetiltak både er rettferdige og innrettet på en måte som reduserer mulighetene for unngåelse.

- Regjeringen må ligge i front i det internasjonale reformarbeidet for å utvikle et skattesystem som baserer seg på enhetlig skattlegging, stopper kappløpet mot bunnen for selskapsskatt og er globalt omfordelende til fordel for utviklingsland. Dette inkluderer å være en pådriver for å forbedre reglene for den globale minimumsskatten
- Regjeringen må informere om konsekvensene av OECDs topilar-avtale for å muliggjøre en opplyst offentlig debatt
- Regjeringen må vurdere hvilken kombinasjon av internasjonale og nasjonale tiltak som vil være mest effektiv i kampen mot overskuddsflytting og skattlegging av digitale teknologiselskaper
- Regjeringen må sørge for at den samlede effekten av det norske skattesystemet er progressivt og rettferdig

Åpenhet i eierskap

Hvem som egentlig eier og kontrollerer selskaper og store verdier i samfunnet kan i dag skjules. Dette tilslørrer maktforhold og tilrettelegger for korrupsjon, hvitvasking, skatteunndragelser og terrorfinansiering.

Åpenhet i eierskap er avgjørende for en velfungerende økonomi og et sunt demokrati. Eierskapsinformasjon må derfor bli offentlig i egne registre, og ha høy kvalitet.

Stortinget har vedtatt innføring av et register for reelle rettighetshavere, men implementeringen er blitt utsatt flere ganger. I 2022 konkluderte EU-domstolen at antihvitvaskingsdirektivet som pålegger medlemslandene å etablere åpne registre over reelle rettighetshavere, ikke beskytter personvernet godt nok. Flere land har likevel valgt å holde registeret åpent fordi det tjener flere hensyn enn antihvitvasking, men Norge valgte å utsette sitt register ytterligere.

- Et norsk register over reelle rettighetshavere må komme på plass snarest
- Terskelen i et norsk register for reelle rettighetshavere bør senkes, da «mer enn 25 prosent» aksjeierskap, stemmerettigheter eller annen form for kontroll, ikke inkluderer samtlige med betydelig innflytelse
- Registeret må være løpende oppdatert og vise informasjon om alle typer virksomheter, passive eierselskap og eiendommer:
  - alle direkte, formelle eiere (fysiske eller juridiske personer)
  - alle de fysiske personene som i siste instans står bak og kontrollerer virksomheten (reelle rettighetshavere)
- Registeret må inkludere historiske data
- Forvalterordningen må endres slik at reelle eiere bak forvalterregistrerte aksjer blir å finne i registeret sammen med andre eiere

Åpenhet i selskap

For at presse, forskere og sivilsamfunn skal ha mulighet til å analysere og holde multinasjonale selskapers virksomhet til ansvar, må nøkkelinformasjon om selskapene være offentlig tilgjengelig.

OECD har innført land-for-land-rapportering som standard for alle sektorer (nøkkeltall om skatt og inntekter bl.a.), men informasjonen er kun tilgjengelig for skattemyndighetene og gjelder bare for de aller største selskapene. Norge har innført dette i form av «LLR for skatteformål». EU og Norge har også innført offentlig tilgjengelig rapportering for henholdsvis banksektoren og utvinningsindustrien, men disse ordningene har flere mangler.

- Offentlig LLR må gjelde for alle multinasjonale selskaper, og det må rapporteres fra alle land selskapene har virksomhet
- Store investorer som Oljefondet bør utøve press for at selskapene de eier rapporterer offentlig LLR, og store innkjøpere som stat og kommune bør kreve offentlig LLR som vilkår i offentlige anbudsprosesser
- Eksterne skatterådgivere er også en viktig kilde til informasjon om eierforhold og skattearrangementer i selskaper, men advokater har sterk taushetsplikt og blir ofte unntatt slike rapporteringsplikter
- Alle skatterådgivere, inkludert advokater, må være pliktige til å rapportere om skattearrangementer for sine kunder

Informasjonsdeling mellom land

Finansinstitusjoner deler nå informasjon om hvilke utlendinger og selskaper som bruker deres tjenester, og informasjonen går til skattemyndighetene i hjemlandet til disse personene. Likevel gjenstår mye implementering og etterlevelse for at dette skal fungere godt. Det er dessuten svært krevende for utviklingsland å få automatisk tilgang til skatterelevante informasjon fra andre land. Det er videre et problem at blant annet eiendom ikke omfattes av ordningen. Virkningen av automatisk informasjonsutveksling er også umulig å evaluere, da makrodata om for eksempel hvilke skatteparadiser som brukes, ikke er offentlig tilgjengelig.

- Eiendom og andre verdifulle eiendeler bør være del av automatisk informasjonsutveksling
- Norge må offentliggjøre aggregerte tall om bruken av den automatiske informasjonsutvekslingen fra finansinstitusjoner

Skatterettferd og multilaterale institusjoner

De mest toneangivende multilaterale organisasjonene som arbeider med spørsmål relatert til internasjonal skattlegging, er OECD og FN. Av disse er det FN som institusjonelt sett har størst demokratisk legitimitet, men det er OECD som har den største tekniske kapasiteten og som de senere årene har vært ledende på å utarbeide skatteavtaler og standarder for mellomstatlig samarbeid.

OECDs standarder blir i stor grad benyttet som globale standarder, men disse favoriserer rike land. Flere utviklingsland uttrykker frustrasjon over å måtte følge standarder som er dårlig tilpasset deres utfordringer og markeder, uten at de har reell innflytelse i utarbeidelsen av dem. En styrking av FNs mandat, gjennom en skattekonvensjon, kan bidra til at beslutninger tas til et mer demokratisk og transparent fora. Et overordnet mål for en slik konvensjon er å oppnå en rettferdig skattlegging og finansiell åpenhet på et globalt nivå, som i sin tur vil kunne bidra til å oppnå FNs bærekraftsmål.

- Norge må fortsette å gi betydelig økonomisk og politisk støtte til FNs skattekomite
- Norge må jobbe aktivt for en skattekonvensjon i regi av FN